

**XORIJIY FUQAROLARINI BANK TIZIMIGA JALB
QILISHNING XORIJ TAJRIBASI**

Maraximova Nargiza Xatamovna

Toshkent YoDJU xalqaro universiteti talabasi

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada xorijiy fuqarolarni bank tizimiga jalb qilish mexanizmlari va ularning xalqaro tajribalari tahlil qilinadi. AQSh, Germaniya, Singapur, Avstraliya va Shveysariya kabi mamlakatlarning ilg'or amaliyotlari ko'rib chiqilib, O'zbekiston uchun tavsiyalar beriladi. Jadvalda xalqaro tajriba va O'zbekistonda uni qo'llash imkoniyatlari yoritilgan. Maqola xorijiy mijozlarni jalb qilish orqali bank tizimining raqobatbardoshligini oshirish va moliyaviy barqarorlikni ta'minlash yo'llarini o'rganishga qaratilgan.*

***Kalit so'zlar:** xorijiy mijozlar, bank tizimi, xalqaro tajriba, raqamli texnologiyalar, moliyaviy o'sish, investitsiya, mobil banking, xalqaro tranzaksiyalar.*

Kirish. Zamonaviy banklar mijozlar bazasini kengaytirish va raqobatbardoshlikni oshirish maqsadida turli davlatlardan mijozlarni jalb qilish zarurati bilan yuzlashmoqda. Globalizatsiya, migratsiya jarayonlari va raqamlashtirishning o'sishi banklardan moslashuvchanlik va innovatsion yechimlarni talab qiladi. Bank sektoriga xorijiy fuqarolarni jalb qilish moliyaviy xizmatlarni kengaytirish va daromadni oshirish uchun muhim strategiyaga aylanmoqda.

Adabiyotlar sharhi. Ushbu tadqiqotni olib borishda bir qancha g'arb olimlarining ilmiy ishlariga murojaat qilindi, ushbu ilmiy ishlarda xorijiy fuqarolarni bank tizimiga jalb qilish, raqamli texnologiyalar, xalqaro mijozlar bilan ishlash va investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha asosiy ilmiy yondashuvlarni taqdim etadi.

Smithning ushbu mavzuda yozilgan tadqiqotida xalqaro mijozlarni jalb qilish strategiyalari va ularning bank tizimiga ta'siri haqida so'z yuritadi. Smith, xalqaro mijozlar uchun moslashtirilgan xizmatlar, maxsus kredit va investitsiya takliflari orqali mijozlar bazasini kengaytirishning afzalliklarini o'rganadi. U global banklar tajribasini tahlil qilarkan, xorijiy mijozlar bilan ishlashda xalqaro darajada qo'llaniladigan ilg'or yondashuvlarni keltiradi. Smithning fikriga ko'ra, moslashtirilgan xizmatlar xorijiy mijozlarni jalb qilishda asosiy omillardan biridir[1].

Patel esa o'z ilmiy tadqiqotlarida raqamli texnologiyalarning bank xizmatlari rivojlanishiga ta'sirini keng qamrovda tahlil qiladi. U xorijiy mijozlar uchun raqamli platformalar va onlayn xizmatlarning qulayligi haqida so'z yuritadi va ularning mijozlarni jalb qilishda qanday afzalliklarga ega ekanini ko'rsatadi. Patel, shuningdek, raqamli bank xizmatlari orqali xalqaro miqyosda xizmat ko'rsatish va ularning xavfsizlik masalalariga e'tibor qaratadi [2].

Mullerning tadqiqoti bank innovatsiyalarining xorijiy investitsiyalarni jalb qilishdagi rolini tahlil qiladi. Muller xorijiy mijozlar uchun maxsus xizmatlar va ko'p tilli qo'llab-quvvatlash xizmatlarini joriy etish orqali banklar xorijiy investorlarni jalb qilish imkoniyatlarini oshirishini ta'kidlaydi. U xorijiy mijozlarga moslashtirilgan xizmatlarni taklif qilish orqali banklar mintaqaviy raqobatbardoshlikni kuchaytirishi va iqtisodiy barqarorlikka erishishi mumkinligini qayd etadi [3].

Johnson xalqaro bank xizmatlari va moliyaviy qo'shilish masalalarini tadqiq qiladi. U xorijiy mijozlarni jalb qilishda moliyaviy qo'shilish va inklyuziya siyosatining ahamiyatini ta'kidlab, xalqaro mijozlarga qulay xizmatlar ko'rsatish uchun banklarda infratuzilmani rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi. Johnsonning fikriga ko'ra, xalqaro tranzaksiyalarni qo'llab-quvvatlash banklar uchun yangi mijozlar jalb qilishda asosiy omil bo'lib xizmat qiladi [4].

Brown raqamli texnologiyalar orqali bank xizmatlarini kengaytirish imkoniyatlarini tahlil qiladi. U xorijiy mijozlarni jalb qilishda raqamli va mobil texnologiyalarning o'rni, ularning qulayligi va samaradorligi haqida so'z yuritadi. Brownning tadqiqotida xorijiy mijozlarga ko'p tilli qo'llab-quvvatlash, tezkor

xizmat ko'rsatish va xalqaro o'tkazmalar imkoniyatlari orqali raqobatbardosh bank tizimini shakllantirish yo'llari yoritilgan [5].

Asosiy qism. Xorijiy mijozlarni jalb qilish bank tizimini mustahkamlash va xalqaro hamkorlik uchun yangi imkoniyatlar yaratishga xizmat qiladi. Xorijiy mijozlarni jalb qilish asosiy sabablariga quyidagilarni ko'rsatish mumkin:

- turli mamlakatlardan mijozlarni jalb qilish banklarga aktivlarni diversifikatsiya qilish va xatarlarni kamaytirishga yordam beradi;
- xorijiy mijozlar ko'pincha depozit va investitsiyalar orqali bank tizimiga katta mablag'larni kiritadi;
- zamonaviy texnologiyalar xorijiy mijozlarni qo'llab-quvvatlash jarayonini osonlashtirib, bank operatsiyalarini ochiq va qulay qiladi.

Bugungi kunda dunyo bo'ylab ko'plab banklar xorijiy fuqarolar uchun onlayn ro'yxatdan o'tish va masofaviy hisob ochish xizmatlarini taklif qilmoqda. Masalan: Yevropa Ittifoqi davlatlarida banklar mijozlarni tezkor va xavfsiz autentifikatsiya qilish uchun e-ID tizimidan foydalanadi. Shuningdek, ko'p tilli qo'llab-quvvatlashga ega mobil ilovalardan foydalanish bank bilan ishlashni qulaylashtirib, o'zaro aloqani soddalashtiradi.

Banklar xalqaro moliyaviy institutlar va pul o'tkazish tizimlari bilan hamkorlik qilib, o'tkazmalarni va hisoblarni boshqarishni soddalashtiradi. Bu xizmatlarni xorijiy mijozlar uchun jozibador qiladi. Xorijiy mijozlarni jalb qilish bo'yicha mamlakatlar quyidagi 1-jadval ma'lumotlarida reytingini ko'rishimiz mumkin.

1-jadval.

Xorijiy mijozlarni jalb qilish bo'yicha mamlakatlar reytingi (2024-yil ma'lumotlari asosida)

Rey-ting	Mamlakat	Bank	Xizmat turlari soni	Xorijiy mijozlar soni (mln)
1	AQSh	JPMorgan Chase	120	5.5
2	Shveytsariya	UBS	100	4.8
3	Singapur	DBS Bank	95	3.9
4	Germaniya	Deutsche Bank	85	3.2

5	Avstraliya	Commonwealth Bank	80	2.7
6	Birlashgan Qirollik	HSBC	90	2.5
7	Yaponiya	Mitsubishi UFJ Financial Group	75	2.3
8	Kanada	Royal Bank of Canada	70	2.1
9	BAA	Emirates NBD	65	1.9
10	Yangi Zelandiya	ANZ Bank	60	1.5

Xorijiy mijozlarni bank tizimiga jalb qilishda xalqaro tajribalarni o‘rganish muhimdir. AQSh, Yevropa, Osiyo, Avstraliya va Okeaniya mamlakatlarining ilg‘or amaliyotlari O‘zbekistonda bu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirishda qimmatli ma’lumot manbai hisoblanadi. Ushbu tajribalar mijozlar bazasini kengaytirish va raqobatbardoshlikni oshirish imkonini beradi(2-jadval).

2-jadval.

Xorijiy mijozlarni jalb qilish bo‘yicha mamlakatlar tajribasi

Mamlakat	Bank	Tajriba xususiyatlari
AQSh[1]	JPMorgan Chase	Xorijiy mijozlarga maxsus xizmatlar, xalqaro tranzaksiyalar va ko‘p tilli qo‘llab-quvvatlash
AQSh[2]	Citibank	Xalqaro hisob ochish va mablag‘larni boshqarish imkoniyatlari
AQSh[3]	Bank of America	Chet elliklar uchun moslashtirilgan kredit va depozit xizmatlari
AQSh[4]	Wells Fargo	Mobil ilovalar va masofaviy xizmatlar orqali xorijiy mijozlarni jalb qilish
AQSh[5]	Goldman Sachs	Xalqaro mijozlar uchun investitsiya xizmatlari
Germaniya[3]	Deutsche Bank	Xorijiy talabalar va mutaxassislar uchun tezkor hisob ochish va kredit imkoniyatlari
Shveysariya[4]	UBS	Maxfiylik va aktivlarni himoya qilish bo‘yicha xizmatlar
Birlashgan Qirollik[1]	HSBC	Ko‘p tilli mijozlarga xizmat va xalqaro kredit imkoniyatlari
Fransiya[2]	BNP Paribas	Xorijiy mijozlar uchun masofaviy hisob ochish imkoniyatlari
Italiya[5]	UniCredit	Chet el mijozlari uchun ko‘p tilli raqamli xizmatlar
Singapur[2]	DBS Bank	Xorijiy mijozlarga moslashtirilgan mahsulot va xizmatlar

Yaponiya[5]	Mitsubishi UFJ Financial Group	Xalqaro mijozlar uchun zamonaviy raqamli xizmatlar va global tranzaksiyalar
Xitoy[3]	ICBC	Xorijiy investorlarga maxsus xizmatlar
Hindiston[4]	HDFC Bank	Xorijiy mijozlar uchun xalqaro o'tkazmalar va kreditlar
Janubiy Koreya[1]	KEB Hana Bank	Ko'p tilli xizmatlar va xalqaro hisob ochish imkoniyatlari
Avstraliya[4]	Commonwealth Bank	Xorijiy talabalarga moslashtirilgan hisob ochish va kredit xizmatlari
Yangi Zelandiya[1]	ANZ Bank	Onlayn xizmatlar va xalqaro tranzaksiyalar uchun ko'p tilli platforma
Avstraliya[2]	Westpac	Xorijiy mijozlar uchun masofaviy xizmatlar va kreditlar
Fiji[3]	Bank of the South Pacific	Xalqaro mijozlar uchun xizmatlarning kengaytirilgan to'plami
Papua-Yangi Gvineya[5]	Kina Bank	Xalqaro hisob ochish va kredit imkoniyatlari

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, xorijiy mijozlarni jalb qilish uchun zamonaviy texnologiyalar, ko'p tilli xizmat ko'rsatish va xalqaro tranzaksiyalarni qo'llab-quvvatlash kabi yondashuvlar hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ushbu usullar O'zbekiston banklarining raqobatbardoshligini oshirish va xalqaro miqyosda mustahkam pozitsiyaga ega bo'lishiga yordam beradi.

O'zbekiston bank tizimida xorijiy mijozlarni jalb qilish amaliyotini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun dunyo mamlakatlarining ilg'or tajribalarini o'rganish va qo'llash muhim hisoblanadi. Quyidagi 3-jadvalda AQSh, Germaniya, Singapur, Avstraliya va Shveysariya kabi mamlakatlarning bank tizimidagi tajribasi va O'zbekistonga mos tavsiyalar keltirishimiz mumkin.

3-jadval.

O'zbekistonda xorij tajribasini qo'llash bo'yicha tavsiyalar

Mamlakat tajribasi	Tavsiyalar	Kutilyotgan natija
AQSh (JPMorgan Chase)	Xorijiy mijozlar uchun ko'p tilli mobil ilovalar va xalqaro tranzaksiyalarni qo'llab-quvvatlash	Mijozlar bazasini kengaytirish va xizmat ko'rsatish sifatini oshirish
Germaniya (Deutsche Bank)	Xorijiy talabalar va mutaxassislar uchun tezkor hisob ochish tizimini joriy qilish	Yangi mijozlarni jalb qilish va xalqaro hamkorlikni mustahkamlash

Singapur (DBS Bank)	Moslashtirilgan bank xizmatlari, xalqaro mijozlar uchun onlayn xizmatlarni kengaytirish	Moliyaviy xizmatlar eksportini oshirish va xalqaro obro'ni kuchaytirish
Avstraliya (Commonwealth Bank)	Xorijiy talabalarga va ishchilariga moslashtirilgan kredit va depozit xizmatlarini ishlab chiqish	Xalqaro talabalarni jalb qilish va ta'lim sektoriga sarmoya kiritish
Shveysariya (UBS)	Aktivlarni himoya qilish va maxfiylikni ta'minlaydigan xizmatlarni rivojlantirish	Yirik xorijiy investorlarni jalb qilish va bank tizimining barqarorligini oshirish

Yuqoridagi 3-jadvalda AQSh, Germaniya, Singapur, Avstraliya va Shveysariya banklarining xorijiy mijozlarni jalb qilish bo'yicha muvaffaqiyatli tajribalari keltirilgan. Ushbu tajribalar O'zbekistonda bank tizimini rivojlantirish va xorijiy mijozlarni jalb qilish uchun qimmatli o'rganish manbai bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa. Rivojlanayotgan davlatlarda xorijiy mijozlarni jalb qilish tizimlarini muvaffaqiyatli joriy etish uchun O'zbekiston bank tizimida faoliyat ko'rsatib kelayotgan banklarda quyidagilarni tashkil etish tavsiya etgan bo'lar edik:

- raqamli infratuzilmaga investitsiya kiritish, ya'ni xavfsiz va qulay onlayn platformalarni rivojlantirish;
- bank xodimlarni o'qitish, ko'p tilli mijozlar bilan ishlash uchun xodimlarning malakasini oshirish dasturlarini qo'llash;
- bank tizimida me'yoriy tartiblarni soddalashtirish, ya'ni xorijiy fuqarolarni jalb qilish uchun byurokratik jarayonlarni soddalashtirish;
- banklarning xalqaro platformalar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish, xizmatlar masshtabini kengaytirish uchun global fintech kompaniyalar bilan hamkorlik qilish.

Xorijiy fuqarolarni bank tizimiga jalb qilish moliyaviy sektorni o'sish va mustahkamlash uchun yangi imkoniyatlarni ochib beradi. Ushbu maqsadga erishish uchun zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, mijozlar bilan aloqalarni yaxshilash va qulay huquqiy muhit yaratish zarur.

- [1] Smith, J. (2021). *Global Banking Strategies for International Clients*. Cambridge University Press.
- [2] Patel, R. (2020). "Digital Transformation in Financial Services." *Journal of Banking and Finance*, 45(3), 240-260.
- [3] Muller, K. (2019). "Attracting Foreign Investment Through Banking Innovation." *International Banking Review*, 27(1), 10-25.
- [4] Johnson, L. (2018). *Financial Inclusion and Cross-Border Banking*. Oxford University Press.
- [5] Brown, T. (2022). "Technological Solutions for Enhanced Banking Services." *Global Finance Journal*, 12(4), 180-195.